

REDUSERT DØDELIGHET. Nedgangstider kan være bra for helsen – spesielt for dem som ikke mister jobben.

Krisetid gir bedre helse

Ukeslutt

MARI REGE, professor i økonomi, Universitetet i Stavanger

Forskning. Når arbeidsledigheten går opp, går det faktisk bedre med folks helse. Neste uke kommer den anerkjente samfunnsøkonomen Christopher Ruhm til Norge for å delta i Norges forskningsråds konferanse «Arbeid og helse i krisetider». Han bringer et budskap som kan provosere mange. I flere studier har professor Ruhm vist at i gjennomsnitt blir folks helse bedre når arbeidsledigheten øker. Dødeligheten går ned, i tillegg til at folk rapporterer om færre akutte helseproblemer. Ruhm har vist at dette gjelder seg gjeldende i USA. Senere studier har vist at det også gjelder i andre OECD-land som Spania, Tyskland og Frankrike. Studiene viser at en økning i ledigheten på én prosent reduserer dødeligheten med 0,3 til 0,5 prosent.

Provoserende. Ruhms forskning kan provosere mange av oss fordi vi i nedgangstider først og fremst bekymrer oss for dem som opplever nedbemanning og mister jobben. En stor og overbevisende nasjonal- og internasjonal faglitteratur (som jeg har omtalt i denne spalten tidligere) viser at det går på helsa løs når folk mister jobben.

Selv de som ikke mister jobben, kan få dårligere helse som følge av stress knyttet til store omstillinger på arbeidsplassen og forventninger om å tilpasse seg nye og uvante arbeidsoppgaver. Ruhm er imidlertid ikke uenig i at mange som mister jobben får dårligere helse i nedgangstider. Poenget hans er at enda flere får bedre helse. Så det interessante spørsmålet er hvordan høyere arbeidsledighet kan være bra for noen?

Livsstil. En årsak til at nedgangstider er bra for folks helse kan være at folks livsstil endrer seg med konjunktursituasjonen. I oppgangstider har folk dårligere tid fordi det finnes flere muligheter til å tjene penger. Dette kan medføre at folk arbeider mer overtid og bruker mindre tid på helsefrembringende aktiviteter som trening og sunt kosthold. I tillegg kan stort arbeidspress og overtidarbeid føre til økt «selvmedis-

Når ledigheten går opp, går det bedre med folks helse. Samtidig kan det gå på helsa løs for dem som mister jobben, påpeker artikkelforfatteren.

FOTO: TIM O'HARA/CORBIS

nering» med tobakk, alkohol og narkotiske stoffer.

Konsistent med dette viser Ruhms studier at folk lever sunnere i nedgangstider. Ruhm viser at folk trener mer, spiser sunnere og røyker og drikker mindre. I tillegg viser han at dødsfall knyttet til hjerte- og karsykdommer, som kan være livsstilsrelaterte sykdommer, øker i oppgangstider.

En annen årsak til den positive sammenhengen mellom nedgangstider og folks helse, kan være at økt produksjon krever mer helse som innsatsfaktor. For eksempel kan antall arbeidsulykker og eksponering for miljøgifter på arbeidsplassen øke i oppgangstider. I tillegg kan stort arbeidspress og overtidarbeid føre til en økning i stressrelaterte sykdommer.

Indirekte påvirkning. Det er ikke nødvendigvis endringer i folks egen arbeidssituasjon som gjør at deres helse endrer seg med konjunktursituasjonen.

Det kan også være at en reduksjon i økonomisk aktivitet påvirker helsen indirekte, for eksempel gjennom færre trafikulykker eller mindre luftforurensning.

Ruhms studier tyder på at slike indirekte helsevirkninger av konjunktursituasjonen kan være betydningsfulle. Spesielt viser han til at flere dør i trafikulykker i oppgangstider. Det er faktisk denne dødsårsaken som i størst grad samvarierer med konjunktursituasjonen.

En nylig publisert artikkel i det anerkjente økonomitidskriftet American Economic Review styrker inntrykket fra Ruhms studier om at indirekte helsevirkninger av konjunktursituasjonen, er viktige. I denne studien har Douglas Miller med kolleger studert hvordan dødeligheten i forskjellige aldersgrupper påvirkes av nedgangstider. Det oppsiktsvekkende i studien er at det først og fremst er barn og gamle som ikke er i arbeidsdyktig alder, som får lavere dødelighet i nedgangstider.

Ubesvarte spørsmål. Det er fremdeles mange ubesvarte spørsmål når det gjelder sammenhengen mellom konjunktursituasjon og helse. Vi begynner etter hvert å få gode kunnskaper om hvordan nedgangstider er negativt for helsen til dem som mister jobben. Det viktige med Ruhms arbeid er at han viser at sammenhengen mellom nedgangstider og helse handler om flere enn dem som mister jobben. Faktisk ser det ut som om nedgangstider i gjennomsnitt kan være mer positivt enn negativt for folks helse.

Spesielt ser det ut som om indirekte helsevirkninger av nedgangstider spiller en viktig rolle. Det er allerede påvist at det er færre dødsfall knyttet til trafikulykker i nedgangstider, men store deler av samvariasjonen mellom helse og konjunktursituasjon kan vi fremdeles ikke forklare. En mulighet kan være at nedgangstider påvirker folks helse gjennom redusert luftforurensning eller bedre rekretteringsmuligheter i helsesektoren.

Forskning som gir oss bedre forståelse for hvorfor nedgangstider kan være positivt for folks helse, kan gi nyttig informasjon i arbeidet med å forbedre folkehelsen. Her trenger vi mer forskning. Samtidig må vi ikke glemme at nedgangstider går på helsa løs for dem som faktisk mister jobben.

Kunne Spotify vært norsk?

Debatt

JONAS STEIN EILERTSEN
2. stortingskandidat
Troms Venstre

Kunnskapsøkonomi. Det svenske selskapet Spotify kan på mange måter sees på som den ideelle bedriften i fremtidens kunnskapsøkonomi. Ideen er at kunder lovlig kan streamme musikk over nettet mot å høre litt reklame eller betale 99 kroner i måneden. Et genialt konsept som på sikt har potensial til å utkurrere ulovlig fildeling og gi millioner av mennesker tilgang på et unikt kulturtilbud.

Formuesskatt. Men er det bare tilfeldigheter som gjør at Spotify er svensk og ikke norsk? Dessverre er det ikke slik. Spotify verdsettes til 1,5 milliarder norske kroner fordi bedriften har en meget god idé. Men pr. dags dato er ikke Spotify en bedrift som tjener penger. Hvis bedriften hadde vært norsk, ville eierne likevel vært nødt til å betale 16 millioner i formuesskatt. Hvordan skulle de gjort det?

Sannsynligvis ville gründerne vært nødt til å selge deler av sine aksjer, eller så ville bedriften vært nødt til å legge fremtidige investeringer på is. Det står stor respekt av gründeren, Jon S. Von Tetzchner, som har bygd opp Opera Software i Norge. Men han har ved flere anledninger også påpekt at han hvert eneste år har vært nødt til å selge seg ned i sin egen bedrift for å kunne betale formuesskatt. Er dette god næringspolitikk?

Den rødgrønne regjeringen har tenkt å bruke formuesskatten som sin viktigste sak i denne valgkampen. Sannheten er at det er en særskatt som nesten bare brukes i Norge. I Sverige var det sosialdemokratene som fjernet skatten, nettopp fordi den rammet nye, små og mellomstore bedrifter så hardt.

Småbedrifter. Venstre er glad i små og mellomstore bedrifter, og vil jobbe for å gjøre det lettere for dem. De nye store kunnskapsbedriftene vil starte opp som småbedrifter og deretter vokse. Da er det viktig at vi som ønsker å ta steget over i kunnskapsøkonomi, legger til rette for småbedrifter. En god start på en bedre næringspolitikk vil være å starte utfasingen av formuesskatten i neste stortingsperiode. Dette er nok en god grunn til at den rødgrønne regjeringen bør byttes ut etter valget.

Hver fredag i Aftenposten

Mari Rege
Professor UiS

Jens Ulltveit-Moe
Konsernsjef Umoe

Rolf Utgård
Rådgiver

Alexandra Bech Gjørsv
Direktør StatoilHydro

Kjetil Storesletten
Professor UiO

Dani Rodrik
Professor Harvard